

Avrupa Birliği adaylığı sürecinde Hırvatistan ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının karşılaştırılması

Faruk AKIN*

Özet

Dünyada yaşanan küreselleşme süreci, gelişmiş ülkelerin büyük bir paya sahip olduğu doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yönünü geliştirmekte olan ülkelere doğru çevirmektedir. Ekonomik gelişme için kaynak sıkıntısını yoğun olarak hisseden geliştirmekte olan ülkeler için doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının önemi her geçen gün artmakla birlikte özellikle kriz dönemlerinde daha da yoğun hissedilmektedir. Bu çalışmada, Avrupa Birliğine aday iki ülke olan Hırvatistan ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının 1995-2008 yılları arasındaki gelişimine yer verilerek, iki ülke karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Küreselleşme, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyüme

* Bilecik Üniversitesi, Bozüyük Meslek Yüksekokulu , drfarukakin@hotmail.com

The comparison of Foreign Direct Investments between Turkey and Croatia at the Process of the European Union Nomination

Abstract

The globalisation period in the world make the developed countries which own the big share of foreign direct investments turn their directions into the developing countries. For the developing countries, the resource difficulties for economical development make the foreign direct investments more important day by day especially in the crisis period they become extremely important. In this study; the development of foreign direct investments between 1995 -2008 in Turkey and Croatia which both are the candidates for the European Union are examined and compared.

Key words: Globalization, Foreign Direct Investments (FDI), Economic Growth

Giriş

1990'lı yıllardan itibaren dünyada hızını artıran küreselleşme süreci, ülkeler arasındaki sınırları ortadan kaldırırken tek bir dünya pazarının oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Tek bir dünya pazarının oluşması ile ülkeler, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından aldığı payı artırma ve ekonomik kalkınmalarını sağlama imkânına kavuşmuşlardır. Küreselleşme süreci ile birlikte doğrudan yabancı sermaye yatırımları, günümüzde ekonomik kalkınmaya olan katkısının anlaşılmasıyla, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin ilgi odağı hâline gelmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımlar önceleri daha çok gelişmiş ülkelerde yoğunlaşırken, özellikle 1980'lerin sonlarından itibaren, gelişmekte olan ülkeler artan miktarlarda doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmeye başlamışlardır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme için ihtiyaç duydukları temel unsur yurtiçi tasarruflardır. Yurtiçi tasarrufların yetersiz olması halinde ise bu eksiklik dış tasarruflarla, yani yabancı sermaye ile karşılanmaya çalışılır. Yabancı sermaye temel olarak, ülkeye iki yolla gelmektedir. Birincisi ülkenin sermaye piyasasına yönelik hisse senedi, tahvil gibi menkul değerler biçiminde (malî yatırım) gerçekleşen “sıcak para” girişidir. İkincisi ise ülkenin sermaye stokuna ve üretime yönelik (yabancı girişimcilerin yurt içinden bina, arsa, araç-gereç vb. yatırım araçlarını satın alması gibi) yatırımlardır. Bu tür yatırımlar “doğrudan yabancı yatırımlar” olarak adlandırılmaktadır (Ersungur ve Lebe, 2007: 3).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelişmekte olan ülkelere; teknoloji aktarımı, istihdam ve işgücü kalitesinin yükselmesi, dünya ile ticaretin artması, rekabetçi bir iş ortamı yaratılması ve kurumsallaşmanın teşvik edilmesi gibi birçok fayda sağladığı ve böylelikle ekonomik büyümeye destek olduğu uluslararası iktisat çevrelerince kabul gören bir olgudur (TCMB, 2007:9).

Bununla birlikte doğrudan yabancı sermaye yatırımları akımının seçici olduğu, bazı ülkelerin diğerlerine göre doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekme konusunda çok daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu olgu kısmen yatırımcı şirketlerin hedefleri, kısmen de ev sahibi ülkelerin sahip oldukları nitelikleri ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları çekme konusundaki istek ve çabalarıyla açıklanabilmektedir (Ersungur ve Lebe, 2007: 3).

2008 yılında global uluslararası doğrudan yatırımların 2007 yılında ulaşılan 1,8 trilyon dolarlık rekor seviyeye oranla yüzde 21 oranında düşerek, 1,4 trilyon seviyesine geri dönüş yapmış olduğu tahmin ediliyor (YASED, 2009:3). Doğrudan yabancı sermaye yatırımları dünyadaki genel eğilime paralel olarak ülkemizde de son yıllarda ciddi artış sergilemiştir. 2000 yılında sadece 112 milyon ABD doları net doğrudan yabancı sermaye yatırımı alan Türkiye, 2007 yılında yaklaşık 20 milyar ABD doları doğrudan yabancı yatırım çekmiştir. UNCTAD verilerine göre Türkiye, 2007 yılında dünyada en fazla doğrudan yabancı yatırım çeken ülkeler sıralamasında 23. sıradadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Literatür çalışması

Ekonomik büyüme en geniş anlamda bir ekonominin toplam üretim, toplam yatırım, toplam ithalat ve toplam ihracat gibi temel göstergelerin, istihdam ve üretim kapasitesi ile ilgili olarak bir dönemden bir döneme artması şeklinde tanımlanabilir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları büyüme ilişkisi, hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde farklı yöntemlerle literatür çalışmasına tabi tutulmuş ancak tam olarak görüş birliğine varılamamıştır. Teorik ve ampirik çalışmalardan bazıları doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkileri olduğunu destekler sonuçlar ortaya koyarken; diğer bir grup çalışmada ise, bu pozitif etkinin mutlak olmayacağını ortaya koymuştur (Alagöz ve diğerleri, 2007: 80). Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkilerinin mutlak olmayacağını ortaya koyan çalışmalardan biri Carkovic ve Levine (2002) tarafından ortaya konulmuştur. Carkovic ve Levine (2002), 1960-1995 döneminde 72 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkileri olduğunu destekler sonuçlar ortaya koyan çalışmalardan bazıları şunlardır; Borensztein vd. (1998), 1970-1989 döneminde 69 gelişmekte olan ülkeye yönelik çalışmalarında, doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişleri ile ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Borensztein vd. (1998) çalışmalarında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının iktisadi büyüme üzerindeki etkisinin gerçekleşebilmesi için, ülkenin sahip olduğu beşeri sermaye stokunun belirli bir eşik değerin üzerinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Zhang (2001), 1957-1997 dönemini kapsayan değişik zamanlarda Doğu Asya ve Latin Amerika’daki 11 gelişmekte olan ülke için Granger nedensellik testleri ile yaptığı çalışmada doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucunu bulmuştur. Alfaro vd. (2004), doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının büyüme üzerindeki etkisinin pozitif olabilmesinin finansal piyasaların yeterli bir gelişmişlik düzeyine ulaşması ile mümkün olabileceğini belirtmişlerdir. Tablo 1’de doğrudan yabancı sermaye ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklayan amprik çalışmalardan bazıları özetlenmektedir.

Tablo 1 : Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi Açıklayan Ampirik Çalışmalar

Çalışma	Veri Tipi	Ülkeler ve Zaman Dönemi	Ampirik Çalışma	Sonuçlar
Balasubramanyam vd. (1996)	Yatay kesit	46 Gelişmekte olan ülke 1970-1985	OLS Regresyon Tekniği	Pozitif bir etkiye sahiptir
Borensztein vd. (1998)	Yatay kesit	69 Gelişmekte olan ülke 1970- 1989	SUR Tekniği Kullanarak Regresyon tahminleri	Pozitif bir etkiye sahiptir
De Mello (1999)	Panel veri ve Zaman serileri	32 Gelişmiş ve Gelişmekte olan ülke 1970-1990	Stationarity Testler	Ters yönlü bir etkisi vardır
Zhang (2001)	Zaman serileri	Doğu Asya ve Latin Amerika'da 11 gelişmekte olan ülke, 1957-1997	Granger Nedensellik Testi	Pozitif bir etkiye sahiptir (Ülke Şartlarına Göre)
Carkovic and Levine (2002)	Yatay kesit ve Panel veri	72 Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke 1960- 1995	Regresyon Analizi	Anlamlı bir etkiye sahip değildir
Choe (2003)	Yatay kesit ve Panel veri	80 Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke, 1971- 1995	Granger Nedensellik Testi	Pozitif bir etkiye sahiptir

Kaynak : Andreas Johnson (2005) , “The Effects Of FDI Inflows On Host Country Economic Growth” , s.3-4.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları

Doğrudan yabancı sermaye yatırımı (Foreign Direct Investment-FDI), bir ülkede bir firmayı satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini artırmak yoluyla o ülkede bulunan firmalar tarafından diğer bir ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırımdır. Uluslararası ekonomi literatüründe, doğrudan yabancı sermaye yatırımı (FDI) kavramı içinde geçen “yabancı” kelimesi, bir ülkenin millî sınırları dışında olmak anlamındadır. “Yabancı sermaye” ise, bir ülkedeki mevcut sermaye stokuna, başka ülkenin sahipliğini ifade etmektedir. “Özel” kelimesi, ülkeye gelen yabancı sermayenin o ülkenin devletine değil, vatandaşlarına ait olduğunu göstermektedir. “Doğrudan” kelimesi ise, sermaye ile birlikte değişen ölçüde teknoloji, know-how, işletmecilik bilgisinin de ülkeye geldiğini açıklamaktadır. Böylece, uluslararası ekonomi teorisinde doğrudan yatırımlar, bir yabancı ülkede çıkarılan hisse senedi ve tahvillerin uluslararası sermaye piyasalarından satın alınması yoluyla yapılan “portföy” yatırımlardan ayrılmaktadır (Karluk, 2001: 321). Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile özel yabancı sermaye yatırımları (yabancı portföy yatırımları) arasındaki temel farklılıklar şunlardır;

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile portföy yatırımları arasındaki farkta ki en önemli farklılık yabancı ülkede yapılan yatırımın yönetimi konusuydu. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında yurtdışında kurulan firma ana firmanın doğrudan denetimi altındadır. Bu durumda doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yatırım yapılan ülke üzerinde bazı yatırımlara imkân sağlayarak stratejik durumlarda ülke güvenliği üzerinde tehlike yaratabileceğini göstermektedir. Portföy yatırımlarında ise, menkul değerlerine yatırım yapılan firmaların yönetimine doğrudan müdahale etme amacı yoktur (Şener, 2008: 13-14). Doğrudan yabancı sermaye yatırımları istikrarlı iken portföy yatırımları değişkindir ve likidite krizlerinde geri çekilme, kaçma eğilimindedirler (Batmaz, 2009: 9). Bir diğer önemli fark ise doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında, yatırımcı fiziksel kaynakların yanı sıra üretim teknolojisi ve yöneticilik bilgisi gibi özellikle gelişmekte olan ülkelerin şiddetle ihtiyaç duyduğu yenilikleri de beraberinde getirir. Portföy yatırımları ise sermayeden başka bir katkıda bulunmamaktadır (Arıkan, 2006: 12). Bir başka farklılık da yatırımın getirileri ile ilgilidir. Portföy yatırımları hisse senedi ve tahviller ile ilgili ise, faiz ve anaparanın ödenme koşulları önceden belirlenmiştir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında ise getiriler, kâr payı ve sermaye kazancı dışında servis ücretleri, komisyonlar, transfer fiyatlandırması gibi çeşitlilik gösterir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını etkileyen faktörler

Ülkenin sahip olduğu ucuz yabancı faktör kullanımı, hammadde kaynakları, faaliyetlerin bütünleştirilmesi, üretim esnekliği, yatırımları uluslararası çeşitlendirme, ucuz yabancı faktör kullanımı, yabancı teknoloji kullanılması, monopol avantajından yararlanma doğrudan yabancı sermaye girişlerini etkileyen önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir (Seyidoğlu, 2001: 398-401). Bunların dışında ülkedeki makroekonomik istikrar, yabancı sermaye mevzuatı, ülkenin sağladığı teşvikler, vergi oranları ve vergi politikaları ile dış ticaret politikaları da yabancı yatırımcıların kararlarını etkileyen temel faktörler arasında sayılabilir. UNCTAD tarafından 1998 yılında yayımlanan Dünya Yatırım Raporu’nda doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını etkileyen faktörlere ilişkin bir analiz yapmıştır. Söz konusu belirleyicileri, üç ana başlıkta toplamıştır: Bunlar; ekonomik faktörler, yatırım ortamına ait faktörler ve politik faktörlerdir. Ayrıca, ekonomik faktörlerin yatırım stratejileri açısından alt başlıkları da ortaya konmuştur. (Candemir , 2009 :665). Tablo 2’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını etkileyen faktörler yer almaktadır.

Tablo 2: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Faktörler

Faktör Grupları	Ev Sahibi lkelerdeki Belirleyiciler
I.Politik Faktörler	<ul style="list-style-type: none">▪ Ekonomik, politik ve sosyal istikrar,▪ Yabancı yatırımlara ilişkin uluslararası anlaşmalar,▪ Vergi politikası,▪ Ticaret politikası, ticaret politikası ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının tutarlılığı,▪ zelleştirme politikası,▪ Piyasaların yapısı ve işleyişine ilişkin politikalar,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yabancı iştiraklerin anlaşma standartları, 	
II.Yatırım Ortamına İlişkin Faktörler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yatırımların promosyonu, ▪ Yatırım teşvikleri, ▪ Maliyetler, ▪ Yatırım sonrası hizmetler, ▪ Sosyal etkenler, 	
III.Ekonomik Faktörler	Yatırım Stratejileri	Faktörler
	Pazara yönelme	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pazar büyüklüğü ve kişi başına millî gelir, ▪ Piyasanın büyümesi, ▪ Bölgesel ve küresel piyasalara giriş imkânları, ▪ Tüketici tercihleri, ▪ Piyasaların yapısı,
	Kaynağa yönelme	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hammaddeler, ▪ Düşük ücretli vasıfsız işgücü, ▪ Vasıflı işgücü, ▪ Fiziki altyapı, ▪ AR-GE, ▪ Teknolojik, yenilikçi ve diğer yaratılmış varlıklar,
	Etkinliğe yönelme	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kaynakların maliyeti ve işgücünün verimliliği, ▪ Diğer girdilerin maliyeti, ▪ Bölgesel entegrasyon anlaşmasına üyelik, ölçek ekonomisi,

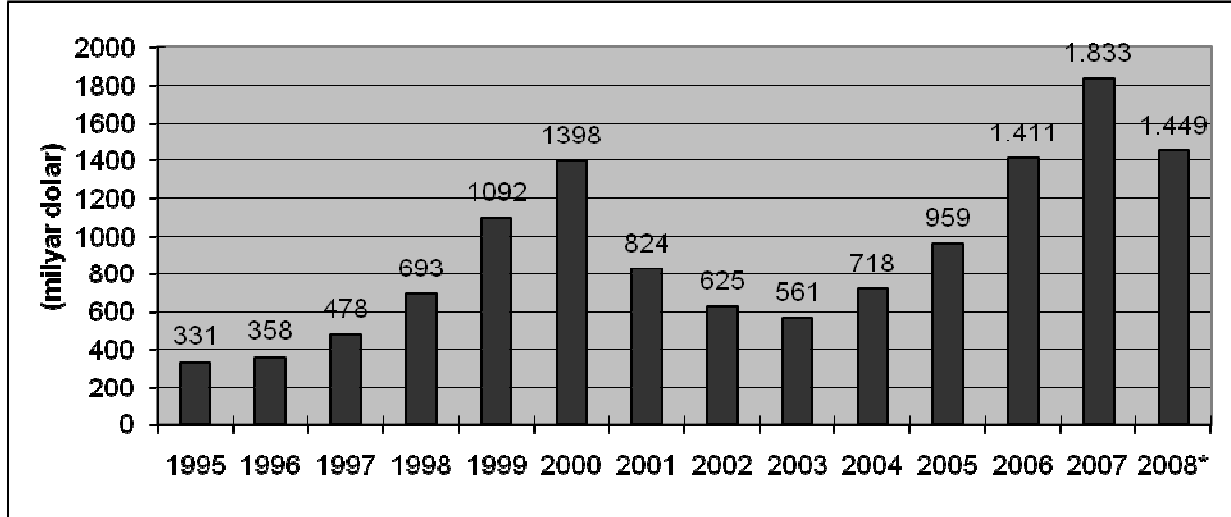
Kaynak : UNCTAD , (1998) World Investment Report 1998 , s. 91.

Dünyada doğrudan yabancı sermaye yatırımları

Her ne kadar geçmişi daha eskilere uzanan bir olgu olsa da, son yıllarda artan küreselleşme ile birlikte sermayenin ülkeler arasındaki dolaşımı da yaygınlık kazanmış, cazip yatırım ortamı sunan ülkeler ulus aşırı şirketlerin ilgi odağı olmuştur. Yabancı yatırımların dünya genelindeki dağılımı içinde gelişmiş ülkeler aslan payını almakla birlikte son yıllarda birçok gelişmekte olan ülke de (nispi olarak) önemli ölçüde yabancı yatırım çekmeyi başarmışlardır (Karagöz, 2007: 932). 2006 yılında dünyada 1.4 trilyon dolar olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2007 yılında 1.8 trilyon dolar ile rekor bir seviyeye ulaşmıştır. Artış trendinin nedenleri; yüksek büyüme rakamları ile güçlü kurumsal performanslar, yeniden yatırıma dönüştürülen kazançlar, ABD Dolarının diğer belli başlı para birimleri karşısında değerinin düşmesi, eşik altı piyasalarda yaşanan krizin global etkilerinin birleşme ve satın alma (B&S) işlemlerine henüz yansımamış olması, yakın dönemde oluşan sermaye birikimlerinden yola çıkarak B&S işlemlerinde egemen

servet fonları gibi yeni aktörlerin etkinliğinin artmasıdır (<http://www.yased.org.tr>). Grafik 1’de dünyada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yıllar itibariyle gelişimi gösterilmiştir.

Grafik 1: Dünyada Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Kaynak : YASED , (<http://www.yased.org.tr>), *Tahmin

Dünyada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelişimini incelediğimizde 1970’li yıllarda 13 milyar dolardan, 1980 yılında 54 milyar dolara, 2000 yılında 1,398 milyar dolara ulaştığını görmekteyiz. UNCTAD verilerine göre, 2005 yılında 959 milyar dolar olan dünya toplam uluslararası doğrudan yabancı sermaye yatırımları girişleri 2006 yılında bir önceki yıla göre %40’lık bir artışla 1.411 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu rakam 2000 yılında elde edilen tarihi rekor seviyesi olan 1.398 milyar dolarlık tutara oldukça yakındır. 2007 yılında ise dünyada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında bir rekor kırılmıştır. Buna göre 2007 yılında doğrudan yabancı yatırımları 1.833 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır. ABD 232 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermaye yatırımları girişi ile dünya ülkeleri arasında ilk sırada yer alırken; İngiltere (223 milyar dolar) ve Fransa (157 milyar dolar) en fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımları girişi sağlayan diğer ülkeler olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler arasında en fazla doğrudan yatırım girişi sağlayan in (83 milyar dolar), tüm ülkeler arasında beşinci durumdadır. Tablo 3’de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yıllar itibariyle gelişimine yer verilmiştir.

Tablo 3 : lkeler Bazında Dünyada Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

ÜLKELER	(Milyon ABD Doları)						
	1970	1980	1990	2000	2005	2006	2007
A-GELİŞMİŞ EKONOMİLER	9,448	47,147	174,160	1,115,704	621,072	962,573	1,281,955
Almanya	770	342	2,962	198,277	41,969	55,171	50,925
Fransa	621	3,328	15,629	43,252	84,951	78,154	157,970
İngiltere	1,488	10,123	30,461	118,764	177,901	148,189	223,966
İsviçre	5,484	19,255	-1,543	26,275	40,391
ABD	1,260	16,918	48,422	313,997	104,809	236,719	232,865

F. Akın

Japonya	94	278	1,753	8,323	2,775	-6,506	22,549
Kanada	1,823	5,807	7,582	66,795	26,967	62,765	108,655
B –GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLER	3,897	6,930	33,117	282,479	337,625	-851,555	551,369
Çek Cumhuriyeti	4,986	11,658	6,013	9,123
Macaristan	...	1	533	2,764	7,709	6,790	5,571
Polonya	...	10	89	9,343	10,363	19,198	17,580
Hırvatistan	1,110	1,788	3,423	4,925
TÜRKİYE	58	18	684	982	10,031	20,185	22,214
Brezilya	392	1,910	989	32,779	15,066	18,822	34,585
Çin	...	57	3,487	40,715	72,406	72,715	83,521
Rusya	2,714	12,886	32,387	52,475
AB-27	4,844	19,735	89,078	609,410	498,958	562,444	804,290
DÜNYA	13,346	54,077	207,278	1,398,183	958,697	111,018	1,833,324

Kaynak : DPT (2008) , Uluslararası Ekonomik Göstergeler, (<http://www.dpt.gov.tr>)

Hırvatistan ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımları

Doğrudan yabancı yatırımların miktarı ve niteliği ülkelerin kalkınma düzeyi üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Günümüz dünyasında çeşitli ülkelere giren doğrudan yabancı sermaye akımlarındaki artışlar, bu ülkelerin büyümesini hızlandırmaktadır. Doğrudan yabancı yatırım miktarı ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkinin doğru yönlü olduğu, sadece teorik ve analitik çalışmalardan elde edilen bir sonuç olmayıp, bir çok ülke deneyimiyle ortaya çıkan bir olgu olarak kabul edilmektedir (Avşar, 2002 : 85). Ekonomik kalkınma ile doğrudan yabancı yatırım miktarı arasındaki doğru yönlü ilişki Avrupa Birliği’ne aday iki ülke olan Hırvatistan ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının önemini ortaya koymaktadır.

Hırvatistan ekonomisi ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları

18 Haziran 2004’de AB aday ülke statüsü verilen Hırvatistan, orta gelir düzeyine sahip (2008 yılı itibariyle kişi başı millî gelir yaklaşık 10 bin Euro) bir ülkedir. Bağımsızlık öncesi diğer bölge ülkelerine göre gelişmiş bir yapıya sahip olan Hırvatistan ekonomisi, Yugoslavya’nın dağılmasından sonraki savaş nedeniyle oluşan 20 milyar dolarlık masraflar ve bu dönemde ülkenin Sovyetler Birliği içindeki geleneksel ihracat pazarlarını kaybetmesi nedenleriyle sekteye uğramıştır (KTO , 2008 : 4). 2000 yılından itibaren ülke iç talebin ve ihracatın artmasıyla beraber durgunluktan kurtularak yıllık % 3 oranında büyüme kaydedebilmiştir. Bu ekonomik büyüme özellikle 2000-2002 yılları arasında birden artan bir cari açığa da sebep olmuş bu açık dış borçlar ile kapatılmaya çalışılmıştır. Sıkı para politikaları ve turizmden elde edilen gelir sayesinde cari açık bir nebze de olsa azaltılmış olsa da 2008 yılında 39 milyar euroya (GSYİH’ nın %92’si) ulaşan dış borçlar ekonominin kırılganlığını artırmaktadır. 2000’li yıllarda %16’yı aşan işsizlik oranı 2007 yılında %9,2’ya kadar düşürülmüştür. Turizm Hırvatistan ekonomisini ayakta tutan sektör konumundadır ve çalışan nüfusun %6’sına istihdam yaratmaktadır. Hırvatistan bankacılık sektörü diğer Doğu Avrupa ülkelerine göre daha gelişmiş durumdadır. 2007 yılı itibariyle 33 bankanın faaliyet gösterdiği Hırvatistan’da, 1.191 kredi kuruluşu olup 20.613 personel görev yapmaktadır (<http://www.fbe.be>). Yapılan özelleştirmeler sonrasında bankacılık sektöründe yabancıların payı 2005 yılı itibariyle %91,3’e yükselmiştir. Tablo 4’de Hırvatistan ekonomisinin yıllar itibariyle makroekonomik göstergelerine (2002-2008) yer verilmiştir.

Tablo 4 : Hırvatıstan Ekonomisinin Makroekonomik Göstergeleri (2002-2008)

Yıllar	Millî Gelir (Milyon Euro)	Kişi Başi GSYİH (Bin Euro)	Büyüme %	Enflasyon %	Cari İşlemler Dengesi (Milyon Euro)	Dış Borç (Milyon Euro)	Nüfus (Bin Kişi)	İşsizlik Oranı
2002	28,112	6.331	5,4	1,7	-2.099	15.143	4.440	14,8
2003	30,011	6.759	5,0	1,8	-1.889	19.884	4.440	14,3
2004	32,759	7.380	4,2	2,1	-1.454	22.933	4.439	13,8
2005	35,725	8.043	4,2	3,3	-1.976	25.748	4.442	12,7
2006	39,102	8.807	4,7	3,2	-2.715	29.274	4.440	11,2
2007	42,833	9.656	5,5	2,9	-3.237	32.929	4.436	9,6
2008	47,370	10.682	2,4	6,1	-4.438	39.125	4.435	-

Kaynak : Croatian National Bank (<http://www.hnb.hr>)

Savaşın etkileri ve özelleştirmede karşılaşılan sorunlar 1990’lı yılların başında doğrudan yabancı yatırımların Hırvatıstan’a yönelmesini engelleşmiştir. 1990’lı yılların sonuna doğru doğrudan yabancı sermaye yatırımları açasından fakir bir ülke konumunda olan Hırvatıstan’da, 1998 yılından itibaren ülkeye önemli miktarda doğrudan yabancı yatırımının girdiğini görülmektedir (Taban , 2008 : 370).

1998 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımları bir önceki yıla göre %90 oranında artarak 849,7 milyar euroya ulaşmıştır. Hırvatıstan’a 1995-2008 yılları arasında 20.841,70 milyar euro doğrudan yabancı sermaye girişi olmuştur.

Kişi başına düşen doğrudan yabancı sermaye yatırımları bakımından 1990-2005 döneminde Hırvatıstan 2,525 dolarlık doğrudan yabancı yatırım miktarı ile 11 Merkezi ve Doğu Avrupa lkesi içinde Çek Cumhuriyeti ve Macarıstan’ın ardından bölge ülkeleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Hırvatıstan’ı Slovenya, Slovakya, Polonya, Bulgarıstan ve Romanya takip etmektedir (İGEME , 2007 : 19).

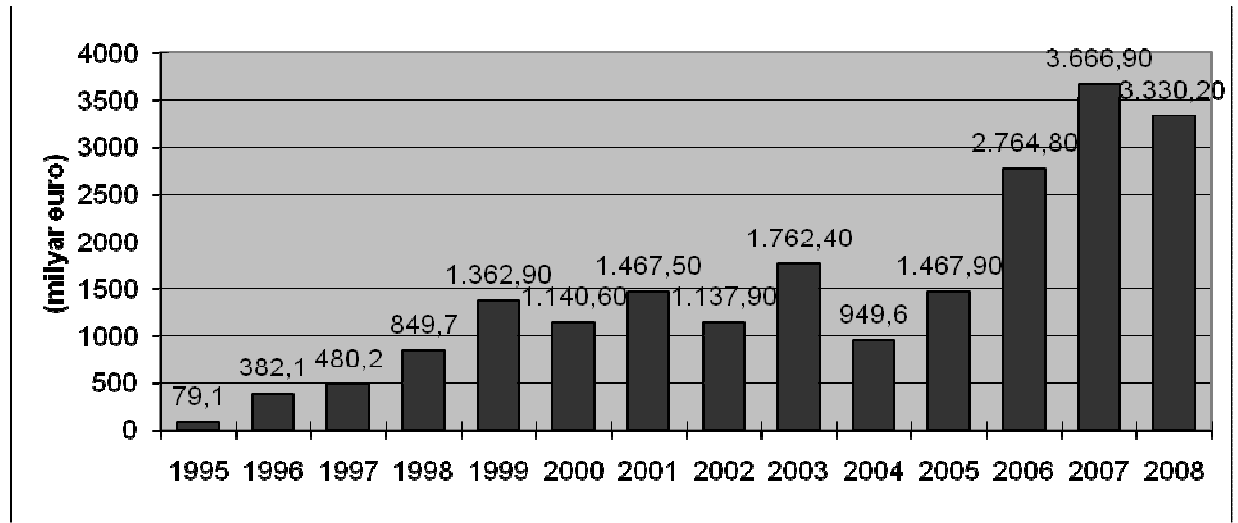
1993-2006 döneminde ülkeye 14 milyar euro doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapılmıştır. Anılan dönemde yapılan yatırımlar ülkeler itibariyle incelendiğinde; yatırımların % 81’inin AB-15’ler tarafından, % 11’inin 2004 yılında AB’ye ye olan lkeler (Macarıstan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Letonya, Litvanya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) tarafından yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla ülkeye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının içerisinde AB yesi ülkelerin payı (25 ülke) % 92 seviyesindedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları sektörler itibariyle incelendiğinde ise; 1993-2006 dönemindeki toplam yabancı sermaye yatırımlarının % 31’inin bankacılık ve finansal hizmetler

F. Akın

sektörüne, % 28'inin kimya, metal dışı mineraller ile rafine petrol ürünleri sektörüne, %13,5'inin posta ve haberleşme sektörüne, % 7'sinin toptan ve perakende ticaret sektörüne, % 3,6'sının gıda ve içecek sektörüne, % 2,8'inin ise otel ve restoran işletmeciliği sektörüne yapıldığı görülmektedir (KTO , 2008 : 8).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarındaki artış genel olarak ilerleyen yıllarda da devam etmiş 2007 yılında 3.666,90 milyar euro ile rekor bir seviyeye ulaşmıştır. 2008 yılında yaklaşık olarak %10'luk bir düşüş kaydeden doğrudan yabancı sermaye yatırımları 3.330,20 milyar euroya gerilemiştir. Grafik 3'de Hırvatistan'a yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yıllar itibariyle (1995-2008) gelişimi gösterilmektedir.

Grafik 3 : Hırvatistan'da Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Kaynak : Croatian National Bank (<http://www.hnb.hr>)

Türkiye ekonomisi ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları

1999 yılında Helsinki Zirvesi ile AB aday ülke statüsü verilen Türkiye, orta gelir düzeyine sahip (2008 yılı itibariyle kişi başı millî gelir yaklaşık 10.436 dolar) bir ülkedir. Türkiye ekonomisinde, 2001 krizinin ardından uygulanan yapısal reformlar ve ekonomik önlemlerin yanı sıra küresel eğilimlerin çıkış yönünde olması, dış talebin genişlemesi ile ihracatın yükselmesi, fiyat istikrarı gibi etkenlerinde etkisi ile 2002 yılından 2008 yılına kadar olan sürede yüksek büyüme oranları yakalayabilmiştir (TOBB, 2009 : 1). Türkiye ekonomisinde Cumhuriyet tarihinin en ağır krizi olan 2001 yılında yaşanan % 5,7'lik küçülmenin ardından uygulanan ekonomik program ve yapısal reformların etkisiyle büyüme hızı artmaya başlamıştır. 2002 yılında % 6.2, 2003 yılında % 5.3, 2004 yılında % 9.4, 2005 yılında % 8.4, 2006 yılında % 6.9 olan büyüme hızı 2007 yılında yavaşlayarak % 4.7'ye gerilemiştir. Büyüme oranlarının artması ile GSYİH, 2002 yılında 230 milyar dolardan 2008 yılında 741 milyar dolara ulaşmıştır.

Yıllardır yüksek enflasyon ile boğuşan Türkiye ekonomisinde en son 1976 yılında tek haneli olan enflasyon oranı aradan geçen yaklaşık 28 yıl sonra 2004 yılında tek haneye indirilebilmiştir.

Hızlı büyüme beraberinde ciddi bir cari açık sorununu gündeme getirmiş ve cari açığın finansmanı dış kaynak ile sağlanmışır. Türkiye’nin güçlü ekonomik performansını, yabancı ser-

maye girişleri de büyük ölçüde desteklemiştir. Bu süre zarfında kamu net borcu sürdürülebilir düzeye indirilmiştir. 2002 yılında %10,3 düzeyinde olan işsizlik oranı 2007 yılında başlayan global krizde etkisiyle 2008 yılında %11,3’e kadar yükselmiştir.

Özellikle 2001 yılında yaşanan krizin ardından bankacılık sektöründe yapılan reformlar ile Türkiye finans sektörünün etkinliği ve gücü artırılmışır. Küresel kriz, Türkiye ekonomisinin iç dinamiklerinden kaynaklı olmamasına rağmen cari işlemler açığının finansmanına duyulan ihtiyaç ve dış ticaretimizin özellikle krizin derin hissedildiği ülkelerle bağlantılı olması nedeniyle 2008’in son çeyreğinden itibaren ülkemizi yakından etkilemiştir. Küresel kriz, neredeyse her sanayiye ve coğrafî bölgeyi etkisi altına almıştır. Talep daralması özellikle imalat sanayi, inşaat ve ticaret sektörlerinde üretim düşüşleri meydana getirmiştir (TOBB, 2009 :1). Yaşanan bu gelişmelere rağmen Türkiye’nin AB ülkelerine göre genç bir nüfusa sahip olduğu da unutulmamalıdır. Tablo 5’de Türkiye ekonomisinin yıllar itibariyle makroekonomik göstergelerine (2002-2008) yer verilmiştir.

Tablo 5 : Türkiye Ekonomisinin Makroekonomik Göstergeleri (2002-2008)

Yıllar	Millî Gelir (Milyon Dolar)	Kişi Başı GSYİH (Bin Dolar)	Büyüme (%)	Enflasyon (%)	Cari İşlemler Dengesi (Milyon Dolar)	Dış Borç (Milyon Dolar)	Nüfus (Bin Kişi)	İşsizlik Oranı (%)
2002	230.494	3.517	6.2	45.0	-626	129.527	66.237	10,3
2003	304.901	4.531	5,3	25.3	-7.515	144.095	67.123	10,5
2004	390.387	5.779	9.4	8.60	-14.431	160.918	68.000	10,3
2005	481.497	7.027	8.4	8.18	-22.088	169.503	68.867	10,3
2006	526.429	7.609	6.9	9.60	-32.051	207.325	69.732	9,9
2007	648.754	9.305	4.7	8.76	-38.219	248.958	70.586	9,9
2008	741.792	10.436	1.1	10.44	-41.623	276.834	71.081*	11,3

Kaynak :TOBB Ekonomik Rapor 2009, İSO Ekonomik Rapor 2009

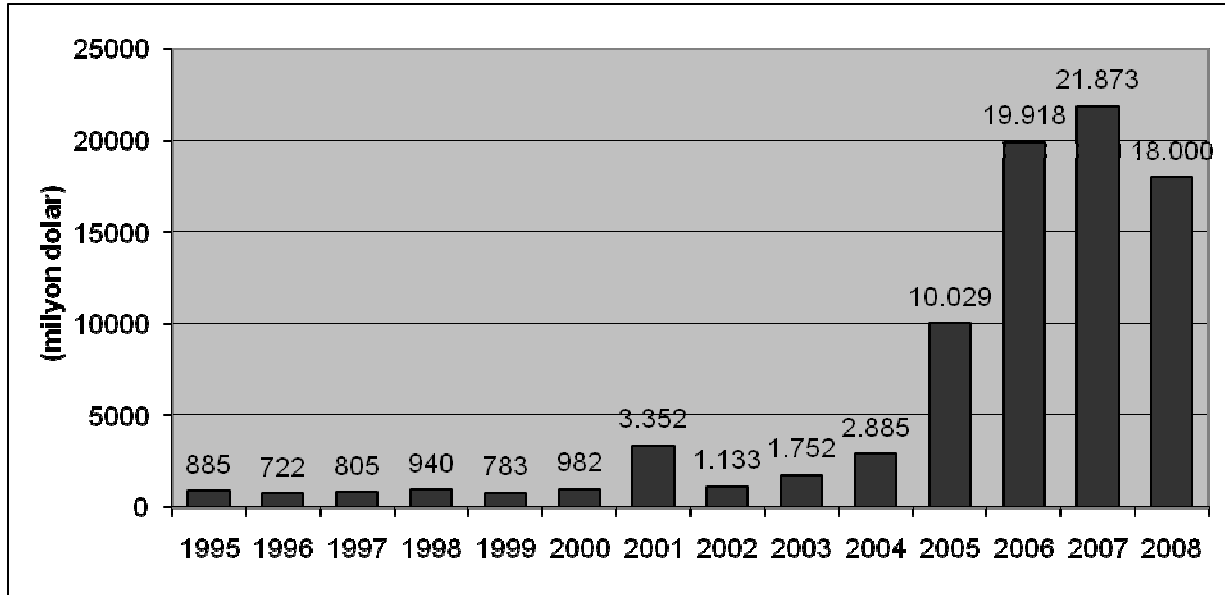
*Tahmin

Türkiye’de 1980 yılına kadar yeterli bir büyüklüğe ulaşamayan doğrudan yabancı sermaye yatırımları, 1980’li yılların sonlarına doğru artmaya başlamıştır. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise doğrudan yabancı sermaye yatırımları ortalama senelik 700-800 milyon dolar bir büyüklüğe ulaştığı görülmektedir. Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2001 yılından itibaren gerek büyüklük gerekse süreklilik göstermesi bakımından önemli bir aşama kaydetmiştir. 2000 yılında ülkeye giren doğrudan yabancı sermaye yatırımları 982 milyon dolar iken bu rakam 2001

F. Akın

yılında yaklaşık dört katı artarak 3.352 milyar dolara ulaşmıştır. 2001 yılında yaşanan krizin neticesinde doğrudan yabancı sermaye yatırımları 1.133 milyar dolara gerilemiştir. 2002 yılından itibaren ise doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2008 yılına kadar sürekli artış göstermiştir. Türkiye’de 2006 yılında 20 milyar dolar seviyesinde gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2007 yılında 22 milyar dolar bir büyüklüğe ulaşarak Cumhuriyet tarihinin en büyük seviyesine ulaşmıştır. 2006 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımı sıralamasında dünyada 16. sırada yer alan Türkiye, 2007 yılında dünyada en fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımı çeken ülkeler sıralamasında 23. sırada yer almıştır. 2008 yılında ise dünya genelinde yaşanan düşüşe paralel olarak, Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımları bir önceki yıla göre yüzde 18 oranında düşerek 18 milyar dolara gerilemiştir. 2008 yılında Türkiye’ye yapılan 18 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişinin, 14,7 milyar dolarını net doğrudan yabancı sermaye girişleri, 2,9 milyar dolarlık kısmını ise yurtdışında yerleşik kişilerin gayrimenkul alımları oluşturmuştur. 2008 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişlerinin yüzde 66’sı hizmetler sektörüne olurken; sınai sektörler girişlerden yüzde 34 pay almıştır. Türkiye’ye doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişlerinin dağılımına son 5 yıllık dönemde toplu olarak bakıldığında ise, girişlerin yüzde 76’sının Avrupa ülkelerinden, yüzde 10’unun Kuzey Amerika’dan, yüzde 9’unun Körfez ülkelerinden kaynaklandığı görülmektedir. Avrupa ülkeleri arasında Hollanda son 5 yıllık girişlerdeki yüzde 22 payıyla, Kuzey Amerika’da ABD yüzde 10 payla ve Körfez bölgesinde ise Birleşik Arap Emirlikleri yüzde 6 payla bölgelerinde basta gelen ülkeler olmuşlardır (<http://www.yased.org.tr>). Hazine Müsteşarlığı verilerine göre, 2008 yılında kurulan 2.759 yeni yabancı sermayeli şirket/sube ve 638 şirkete yabancı sermaye iştiraki ile birlikte, Türkiye’deki toplam yabancı sermayeli şirket sayısı ise 21.079’a ulaşmıştır. Grafik 4’de Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yıllar itibariyle (1995-2008) gelişimi gösterilmektedir.

Grafik 4 : Türkiye’ye Yapılan Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı (<http://www.treasury.gov.tr>), YASED (<http://www.yased.org.tr>)

Hırvatistan ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının karşılaştırılması

Doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişı ve çıkışı bakımından karşılaştırma

Hırvatistan ve Türkiye’yi doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişıleri açısından karşılaştırdığımızda her iki ülkenin de 1990-2000 yılları arasında doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişı konusunda yetersiz kaldığını söyleyebiliriz. Türkiye’de 2004 yılında 2.785 milyon dolar olan doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişı 2007 yılına gelindiğinde 22.029 milyon dolara ulaşmıştır. Hırvatistan’da ise 2004 yılında 1.079 milyon dolarlık doğrudan yabancı sermaye girişı 2007 yılında 4.925 milyon dolara ulaşabilmiştir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımı çıkışlarında ise her iki ülkede de dikkat çekici bir doğrudan yabancı sermaye yatırımı çıkışı olmadığı görülmektedir. Tablo 6’da 1990-2007 yılları arasında Hırvatistan ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının görünümü yer almaktadır.

Tablo 6 :1990-2007 Yılları Arasında Hırvatistan ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı Görünümü (Milyon Dolar)

DYSY Akımları	1990-2000	2004	2005	2006	2007
Hırvatistan					
Giriş	546	1.079	1.788	3.423	4.925
Çıkış	52	346	237	223	275
Türkiye					
Giriş	791	2.785	10.031	19.989	22.029
Çıkış	227	780	1.064	929	2.106

Kaynak :UNCTAD (2008) , Country Fact Sheets

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bileşenleri bakımından karşılaştırma

lkeler açısından doğrudan yabancı sermaye çekme performansı konusunda yapılan karşılaştırmalar açısından, en az “lkenin demeler dengesinde yer alan doğrudan yabancı sermaye girişinin tutarı” kadar önemli olan bir diğer veri doğrudan yatırım bileşenine göre (sermaye, yeniden yatırımda kullanılan kazançlar, diğer sermaye) dağılımıdır (Batmaz, 2009: 156). Hırvatistan için 2002 ve 2007 yılları arasında doğrudan yabancı sermaye yatırımı bileşenlerine baktığımızda 2002 yılında yeniden yatırımda kullanılan kazançların toplam doğrudan yabancı sermaye yatırımları içindeki payının %14, 2003 yılında %33, 2004 yılında %30, 2005 yılında %38, 2006 yılında %25 ve 2007 yılında %13’ düzeyinde olduğunu görmekteyiz. Buna göre Hırvatistan’da toplam doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının tamamının yurt dışından transfer edilmediği, önemli bir kısmının yeniden yatırımda kullanılan kazançtan elde edildiği görülmektedir. Tablo 7’de Hırvatistan’da 2002-2007 döneminde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bileşenlerine göre dağılımı yer almaktadır.

F. Akın

Tablo 7 : Hırvatistan’da 2002-2007 Döneminde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Bileşenlerine Göre Dağılımı

DYSY Bileşenleri	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sermaye	718,3	762	319,7	793	1743,4	2199,0
Yeniden Yatırımda Kullanılan Kazançlar	160,9	587,9	291,7	570,5	717,5	483,3
Diğer Sermaye	258,7	413,5	338,2	104,4	303,9	984,6
Toplam	1137,9	1762,4	949,6	1467,9	2764,8	3666,9

Kaynak : Croatian National Bank (<http://www.hnb.hr>)

Türkiye için 2002 ve 2007 yılları arasında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bileşenlerine baktığımızda 2002 yılında yeniden yatırımda kullanılan kazançların toplam doğrudan yabancı sermaye yatırımları içindeki payının % 0, 2003 yılında %20, 2004 yılında %16, 2005 yılında %10, 2006 yılında %7 ve 2007 yılında %5’i düzeyinde olduğunu görmekteyiz. Buna göre Türkiye’de toplam doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının büyük bir kısmının yurt dışından transfer edildiği, geriye kalan küçük bir kısmın ise yeniden yatırımda kullanılan kazançlardan elde edildiği görülmektedir. Tablo 8’de Türkiye’de 2002-2007 döneminde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bileşenlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 8 : Türkiye’de 2002-2007 Döneminde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Bileşenlerine Göre Dağılımı

DYSY Bileşenleri	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sermaye	617	605	987	8056	16882	18324
Yeniden Yatırımda Kullanılan Kazançlar		132	204	81	106	96*
Diğer Sermaye	516		17	351	8	501
Toplam	1133	737	1208	8488	16996	18921

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı (<http://www.treasury.gov.tr>) *Tahmin

Performans ve potansiyel endeksine göre karşılaştırma

İki ülkenin doğrudan yabancı sermaye çekme konusundaki başarısını UNCTAD tarafından hazırlanan performans ve potansiyel endeksi ile değerlendirebiliriz. Ülkeye giren doğrudan yabancı sermaye yatırımı performans endeksi, ülkelerin küresel doğrudan yabancı sermaye yatırımı toplamı içindeki payının ilgili ülkenin GSYİH’sının küresel hasıla içindeki payına oranlaması şeklinde hesaplanır. Elde edilen rakamın 1’den fazla olması o ülkenin ekonomik büyüklüğüne oranla daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımı çektiğini gösterir. Rakamın 1’den küçük olması ise bunun tam tersini gösterir. Ülkeye giren doğrudan yabancı sermaye yatırımı potansiyel endeksi ise ülkeleri reel büyüme, kişi başına düşen millî gelir, toplam ihracat, enerji kullanımı, telefon hatları, cep telefonları sayısı, Ar-Ge harcamaları, zorunlu eğitimde öğrenci sayısı, ülke riski, doğal kaynaklar ihracatı, elektronik ve otomobil parça ve aksesuarlarının ihracatı, hizmet ihracatı ve dahili yabancı doğrudan yatırım stokundan oluşan 12 değişken yönünden değerlendirerek onların ne kadar doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekebilecek özellikte olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Buna göre, performans endeksi

gerçekleşen yabancı doğrudan yatırım büyüklüğüne, potansiyel endeksi ise gerçekleştirilebilecek yabancı doğrudan yatırım büyüklüğüne ilişkin bilgiler vermektedir (Kaymak, 2005 : 77). Hırvatistan UNCTAD tarafından yapılan performans endeksi sıralamasında 141 ülke içinde 2007 yılında 22. sırada yer alırken, Türkiye’nin aynı sıralamada 84. sırada yer aldığı görülmektedir. Potansiyel endeksine baktığımızda 2006 yılında 56. sırada yer alan Hırvatistan’a karşılık Türkiye’nin aynı yıl 72. sırada yer aldığı görülmektedir. Tablo 9’da Hırvatistan ve Türkiye’nin 141 ülke içindeki performans ve potansiyel endeksi sıralaması yer almaktadır.

Tablo 9 : Hırvatistan ve Türkiye Performans - Potansiyel Endeksi Sıralaması

lkeler	2005	2006	2007
Performans Endeksi			
Hırvatistan	41	43	22
Türkiye	107	86	84
Potansiyel Endeksi			
Hırvatistan	56	56	-
Türkiye	69	72	-

Kaynak :UNCTAD (2008) , Annex A sf.214-215.

Sonuç

Dünyada yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte doğrudan yabancı sermaye yatırımları gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler için önemini artırmıştır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma için ihtiyaç duydukları kaynaklar içerisinde portföy yatırımlarına göre daha kalıcı olması ve teknolojiyi beraberinde getirmesi nedeniyle daha çok tercih edilmektedir. Literatürde kesin bir görüş birliği oluşmasa da doğrudan yabancı sermaye girişlerinin ekonomik büyüme üzerindeki pozitif etkisi doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ilgi odağı olmasını sağlayan bir diğer neden olarak görülmektedir.

Küreselleşme süreci ile önemi artan doğrudan yabancı sermaye yatırımları yıllar itibariyle gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde önemli boyutlara ulaştığını görülmektedir. 1970 yılında 13 milyar dolar olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları, 1980 yılında 54 milyar dolara, 2000 yılında 1,398 milyar dolara ulaşmıştır. 2007 yılında 1.833 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşan doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2000 yılında elde edilen tarihi rekor seviyesi olan 1.398 milyar dolarlık tutarı aşarak yeni bir rekora ulaşmıştır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarındaki artış trendinde, yüksek büyüme rakamları ile güçlü kurumsal performanslar, yeniden yatırıma dönüştürülen kazançlar, ABD dolarının diğer belli başlı para birimleri karşısında değerinin düşmesi gibi nedenler etkili olmuştur.

Avrupa Birliği adaylığı sürecinde Hırvatistan ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının 2000 yılından sonra önemli bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Hırvatistan’a 1995-2008 yılları arasında 21 milyar euro doğrudan yabancı sermaye girişi olurken aynı dönemde Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımları 85 milyar doları bulmuştur. Hırvatistan’a yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yaklaşık olarak %92’si Avrupa

F. Akın

Birliği kaynaklıyken, Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının %75'i AB kaynaklı olduğu görülmektedir. Ekonomik büyümeye katkısı açısından doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artan önemi AB adaylığı sürecinde her iki ülke için başta politik ve ekonomik istikrarın sağlanması yanı sıra, uygun yatırım ortamı için gerekli altyapı ve beşeri şartların tesis edilmesini gerektirmektedir.

Kaynaklar

- Arıkan, D. (2006) , “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları” , Arıkan Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Alagoz, M. Erdogan, S. ve Topalli, N. (2007), “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Deneyimi 1992-2007” , Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
- Alfaro, L., Chanda, A., Kalemli, S. ve Ozcan, S. (2004) , “FDI and Economic growth, the role of local financial markets” Journal of International Economics, 64:113-134.
- Avşar, M. (2002), “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü” Ege Akademik Bakış Dergisi, Temmuz 2004, C.4. www.eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M9.pdf , (Erişim: 19.07.2009)
- Batmaz, N. ; Tekeli, S. (2009) “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri” , Ekin Yayınevi
- Borensztein, E., De Gregorio, J. and Lee, J.-W. (1998), “How does foreign direct investment affect economic growth?, Journal of International Economics, 45, 115-135
- Candemir, A. (2009) , “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Faktörler” Ege Akademik Bakış 9 (2) 2009: 659-675
- Carkovic, M. and Levine, R. (2002), “Does foreign direct investment accelerate economic growth?”, Working Paper (University of Minnesota Department of Finance, available at: www.ssrn.com/abstract=314924).
- Croatian National Bank (2009), <http://www.hnb.hr> , (Erişim: 19.07.2009)
- DPT (2009) , <http://www.dpt.gov.tr> , (Erişim: 19.07.2009)
- Ersungur, Ş. M. ; Lebe, F. (2009) , “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımını Etkileyen Ekonomik Faktörlerin Ampirik Analizi”
- Hazine Müsteşarlığı (2007) , “Uluslararası Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları” <http://www.treasury.gov.tr> , (Erişim: 19.07.2009)
- İGEME (2007) , “Hedef Pazar Araştırması : Hırvatistan”
- İSO (2009) , “Ekonomik Rapor” , www.iso.org.tr
- Karluk R.(2001), “Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Katkısı”<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/kitap2/turkyabsermyat.doc> (Erişim: 29.06.2009)
- Kaymak H. (2005) , “Maliye Dergisi” , Sayı 149 Mayıs.
- Johnson A. (2005) , “The Effects Of FDI Inflows On Host Country Economic Growth” , <http://www.infra.kth.se/cesis/documents/WP58.pdf> , January 2006
- KTO (2009), “Hırvatistan Cumhuriyeti Ülke Raporu”
- Seyidoğlu, H. (2001), “Uluslararası Finans”, 3.Baskı, Güzem Yayınları No:16, İstanbul.
- Şener, S. (2008) “Yabancı Sermaye” , Ezgi Kitabevi
- Taban, S. ; Aktar, İ. (2008) , “Geçiş Ekonomileri : Hırvatistan” , Ekin Yayınevi

- TCMB (2007) , Finansal İstikrar Raporu , www.tcmb.gov.tr
- TOBB (2009) , “Ekonomik Rapor” , www.tobb.org.tr
- UNCTAD (1998) , World Investment Report (WIR), <http://www.unctad.org> (Erişim:
29.06.2009)
- UNCTAD (2008) , World Investment Report (WIR) , <http://www.unctad.org> (Erişim:
29.06.2009)
- UNCTAD (2008) , Country Fact Sheet , <http://www.unctad.org> , (Erişim: 29.06.2009)
- YASED (2009) , “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Raporu” , <http://www.yased.org.tr>
(Erişim: 29.06.2007)
- Zhang, K.H. (2001), “Does foreign direct investment promote economic growth? Evidence
from East Asia and Latin America”, Contemporary Economic Policy, 19(2), 175-185.